

УДК 347.62:316.361.15(477)(045)

Миронець Оксана Миколаївна

старший викладач

кафедри теорії та історії держави і права

Національний авіаційний університет

Миронець Оксана Николаевна

старший преподаватель

кафедры теории и истории государства и права

Национальный авиационный университет

Mironets Oksana

Senior Lecturer of the

Department of Theory and History of Law

National Aviation University

Ярошенко Таїсія Сергіївна

студентка

Національного авіаційного університету

Ярошенко Таисия Сергеевна

студентка

Национального авиационного университета

Yaroshenko Taisia

Student of the

National Aviation University

Яценко Альона Володимирівна

студентка

Національного авіаційного університету

Яценко Алёна Владимировна

Студентка

Национального авиационного университета

Yatsenko Alyona

Student of the

National Aviation University

ЛЕГАЛІЗАЦІЯ ОДНОСТАТЕВИХ ШЛЮБІВ В УКРАЇНІ

ЛЕГАЛИЗАЦИЯ ОДНОПОЛЫХ БРАКОВ В УКРАИНЕ

LEGALIZATION OF SAME-SEX MARRIAGES IN UKRAINE

Анотація. У статті досліджується питання легалізації одностатевих шлюбів в Україні. Здійснюється аналіз міжнародного досвіду з даної теми та досвіду України, зокрема спроби прийняття відповідних законів. Також виокремлено сучасні проблеми на шляху до легалізації таких шлюбів.

Ключові слова: шлюб, цивільне партнерство, одностатеві відносини.

Аннотация. В статье исследуется вопрос легализации однополых браков в Украине. Анализируется международный опыт по данной тематике и опыт Украины, в частности попытки принятия соответствующих законов. Также выделены современные проблемы на пути к легализации таких браков.

Ключевые слова: брак, гражданское партнерство, однополые отношения.

Summary. *The article examines the issue of the legalization of same-sex marriages in Ukraine. It analyzes the international experience on this subject and the experience of Ukraine, particularly in the part of attempting to take appropriate laws. It also identifies common problems on the way to the legalization of these marriages.*

Key words: *marriage, civil partnership, same-sex relationships.*

Постановка проблеми. Рівень демократичності суспільства у сучасному світі вимірюється через призму ставлення більшої його частини до суспільних груп, що становлять меншість, та до політики держави, спрямованої на забезпечення відповідних рівних прав для усіх громадян. Протягом останнього часу в багатьох державах активно піднімається питання легалізації одностатевих шлюбів, що, в свою чергу призводить до різних наслідків.

Згідно із дослідженнями ILGA (Міжнародна асоціація лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексуалів — пер.) лише 25% країн визнають та/або захищають права лгбт-спільноти у світі. Гомосексуальність є незаконною в 72 країнах, наприклад — Індії, Лівії та Єгипеті. Смертною карою карається в 13 країнах, переважно в мусульманських. Лише три світові країни (Бразилія, Еквадор і Малі) офіційно заборонили «перехідну терапію» — контраверсійні психотерапевтичні методи, які мають на меті переконати гея в тому, що він насправді гетеросексуал [1].

Тож сьогодні думки з даного питання розділилися. Одні особи вважають, що реєстрація є юридичною дією, незалежною від релігійної норми і що закон повинен відповідати реаліям сучасного світу та слідувати за суспільними змінами, ці особи є прихильниками ідеї легалізації одностатевих шлюбів. Інші — противники, — відстоюють позицію, що визнання державою та реєстрація одностатєвого шлюбу докорінно змінить принципи цивільного законодавства, в якому слова «чоловік» і «дружина», «батько» і «мати» замінюються на безстатеві і загальні терміни («чоловік 1» і «чоловік 2», «батько 1» і «батько 2») [3].

Метою даної статті є дослідження витоків цього поняття, аналіз досвіду різних країн світу та сучасний правовий стан в Україні і відношення суспільства до даного питання.

Це питання досліджували: Сокіл О. В., Коренева А. М., Медіна Т. В., Шимон С. І. та інші.

Виклад основного матеріалу. Гомосексуалізм існував завжди, проте щороку він набуває дедалі дужчого поширення та відкритості на світовій арені. У сучасному суспільстві люди можуть відкрито заявляти про свою орієнтацію і, також як і всі інші, вони прагнуть жити повноцінним життям — мати чоловіка/дружину, право проводити весільні церемонії, народжувати і всиновлювати дітей і т. д. Проте не в усіх країнах передбачено надання таких прав одностатєвим шлюбом.

Одностатєвим шлюбом вважається шлюб, що визнаний за законом або шлюб, що визнано в соціальному відношенні, між двома людьми однієї статі.

Питання про легалізацію союзів людей, які практикують одностатєве кохання було і є дуже пікантним та суперечним. Легалізація одностатєвих шлюбів реалізована в ряді держав, а саме: Нідерландах — 1 квітня 2001; Бельгія — січень 2003; Іспанія — червень 2005; Канада — липень 2005 року; ПАР — листопад 2006; Норвегія — січні 2009 р; Швеція — травень 2009 року; Португалія — травень 2010; Ісландія — червень 37 2010; Аргентина — липень 2010; Мексика: — Місто Мехіко — березень 2010, Штати Коауїла і Кінтана-Роо — 2010 рік, — Штат Чихуахуа — червень 2015, Данія — червень 2012 року; Бразилія — травень 2013; Франція — травень 2013 (Заморські департаменти Франції: Сен-П'єр і Мікелон — травень 2013, Гваделупа — травень 2013, Гвіана — травень 2013); Уругвай — серпень 2013; Нова Зеландія — серпень 2013; Мальта — березень 2014; Великобританія: Англія і Уельс, Шотландія — березень 2014, Ірландія — травень 2015, острів Піткерн в Тихому океані (кількість населення — 51 чол.) — травень 2015; Люксембург — січень 2015; Словенія — березень 2015; Японія, один з районів Токіо: Сібуя — березень 2015; США у всіх штатах — червень 2015; Гренландія — 1 жовтня 2015; Фінляндія — закон, прийнятий у грудні 2014, набув чинності в березні 2017 [2]; Німеччина — закон, що набув чинності 1 жовтня 2017 року; станом на листопад 2017 року уряд Австралії активно розглядає питання легалізації одностатєвих шлюбів на законодавчому рівні і надає обіцянки прийняти відповідні законопроекти найближчим часом.

Перші відомості про одностатєві шлюби припадають на XIX століття. У 1989 році, у самий розпал сексуальної революції, в Данії реєструється перший в історії одностатєвий шлюб. Основна стаття закону проголошувала, що «двоє людей однієї статі можуть зареєструвати своє партнерство», а інші статті підтверджували, що всі законодавчі положення про шлюб повинні точно так само ставитися і до зареєстрованого партнерства, включаючи взаємні фінансові зобов'язання, право успадкування після партнера, право на соціальні виплати і т. п. Данські гомосексуали отримали такі ж права, як і гетеросексуали, які перебувають в шлюбі, окрім права усиновлення дітей і можливості оформлення шлюбів в церкві. Першою в світі одностатєвою парою, яка узаконила свої стосунки, стали данські гей-активісти Аксель і Ейгіл Аксгїлі [3].

У 1997 р соціалістична партія Франції, що перемогла на виборах, взяла на себе зобов'язання узаконити так званий «соціальний контракт», тобто право реєстрації довготривалих відносин, незалежно

від статі і сексуальної орієнтації партнерів. Таке ж зобов'язання взяли на себе у 1998 р німецькі соціал-демократи [3].

У Франції, особи, які бажають зареєструвати одностатевий союз, мають таку можливість з 1999 року, коли було схвалено так званий «пакт громадянської солідарності» (PACS), який дозволяє будь-яким подружнім парам — як одностатевим, так і різностатевим — офіційно оформляти відносини через договір, за порівняно спрощеною схемою [4, с. 43]. По суті, це контракт між двома особами будь-якої статі, що досягли 18 років. Варто зазначити, що прихильники легалізації одностатевих шлюбів, базуючись на зарубіжному досвіді, демонструють відсутність руйнування традиційних сімей, доводять, що частка гомосексуалів не збільшується, і діти в одностатевих сім'ях виростають точно такими ж, як в різностатевих [3].

Великобританія є одною з тих країн, в якій не спостерігалось опору населення щодо прийняття законів щодо легалізації одностатєвого партнерства. Королева Великобританії Єлизавета II схвалила законопроект щодо легалізації одностатєвих шлюбів на території Англії та Уельсу. 16 липня 2013 року, законопроект був схвалений Палатою лордів і Палатою громад парламенту країни. За прийняття закону 45 виступили представники як партій лейбористів і ліберал-демократів, так і консерватори. Після отримання королівської санкції закон набув чинності в 2014 році, таким чином одностатєвим парам було дозволено реєструвати свої стосунки і проводити вінчання. Великобританія стала п'ятнадцятою країною світу, яка легалізувала одностатєві шлюби [4, с. 44].

Великою подією для усього світу, була легалізація одностатєвих шлюбів в США. 26 липня 2015 року в постанові Верховного суду США говориться, що тепер одностатєві пари мають конституційне право на вступ у шлюб по всій території США. «Жоден союз не є глибшим, ніж шлюб з його втіленням найвищих ідеалів любові, вірності, відданості, жертвовності і сім'ї», — написав суддя Ентоні Кеннеді, який приєднався до чотирьох призначенців від демократів, які проголосували за легалізацію одностатєвих шлюбів. Більшість посадовців активно підтримали новостворений закон, громадськість активно виявила своє ставлення, об'єднуючись в демонстрації за підтримку нововведень. Прийняття такого закону США — це доленосний крок для усього західного світу [4, с. 45].

Однією з останніх країн, де офіційно легалізували одностатєві шлюби, стала Німеччина. Місцевий парламент за відповідне рішення проголосував 30 червня 2017 року, свої голоси «за» віддали 393 депутати із 623 [5].

В Україні одностатєві шлюби офіційно не визнаються, а будь-які інші форми союзів для одностатєвих пар законодавством не передбачені. Однак в українському суспільстві не припиняються дискусії з цього питання. Невизнання одностатєвих

шлюбів в Україні відбивається на звууженні їх правових можливостей та проявах дискримінації, призводить до вимушеної бездітності гомосексуальних сімей, до страху перед соціальною нестабільністю у разі народження дитини у парі, до очікування проблем, пов'язаних з негативним сприйняттям їх дитини в дитячих установах, школах, у суспільстві [6, с. 24–25].

Розглядаючи правову базу України стосовно питань одностатєвих шлюбів, в першу чергу необхідно звернутися до Сімейного Кодексу України. Власне, частина 1 статті 21 цього кодексу визначає, що «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану» [7].

А в статті 26 Сімейного кодексу України, в переліку осіб, які не можуть перебувати у шлюбі між собою, не зазначено осіб однієї статі [7]. Тобто виникає певна колізія в законодавстві, де формально прямої заборони шлюбу одностатєвих відносин немає, але він і не дозволяється. Проте в будь-якому випадку одностатєвий шлюб не може бути зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану.

Вважаємо за доцільне відзначити і цікавий аспект. Статтею 58 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачено, що шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу щодо підстав недійсності шлюбу [8].

Тобто, фактично, «громадяни України однієї статі можуть укласти шлюб за кордоном, і згідно з українським законодавством він має визнаватися в нашій країні», — резюмує портал ЛІГА ЗАКОН [8].

Більше того, у листопаді 2015 року була прийнята антидискримінаційна поправка до Кодексу законів про працю (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу). А саме в статті 2¹, зазначено, що забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації [9].

Таким чином, можна дійти до висновку, що все ж таки, в нашій державі регламентується заборона порушення прав сексуальних меншин, згідно до міжнародних стандартів. Проте, звичайно, дане питання потребує більш детального розгляду і розробки окремих нормативно-правових актів, що захищали б права даних меншин.

11 березня 2016 року Кабінет Міністрів України повідомив про намір розробити законопроект про легалізацію одностатєвого цивільного партнерства до

другого кварталу 2017 року (розпорядження № 1393 від 23 листопада 2015 року) [10]. Цим розпорядженням Кабмін затвердив план дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року. План передбачає подачу в другому півріччі 2017 року на розгляд уряду законопроекту про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар з обліком майнових і немайнових прав. Такий законопроект повинен урахувувати питання володіння й спадкування майна, утримання одного партнера іншим у випадку непрацездатності, конституційне право не давати свідчень проти свого партнера [10].

У розділі 105 Стратегії зазначено, що має бути забезпечено впровадження своєчасних позитивних дій на національному та місцевому рівні у сфері запобігання та протидії дискримінації, забезпечення ефективного та своєчасного реагування держави на нові виклики [10].

Підпункт 6 передбачає розробку та подання на розгляд Кабміну проекту Закону про зареєстроване цивільне партнерство для різностатевих і одностатевих пар з урахуванням майнових і немайнових прав, зокрема володіння та наслідування майна, утримання одного партнера іншим в разі непрацездатності, конституційного права не свідчення проти свого партнера, можливості брати кредит у банку і тд [10].

За словами Андрія Кравчука, експерта правозахисного ЛГБТ-центру «Наш світ», План дій є значним документом, у якому прописано завдання української влади до 2020 року у сфері прав людини:

«План дій був підготовлений за участі правозахисників і взагалі української громадськості. У ньому були враховані майже усі пропозиції щодо найбільш важливих змін до законодавства — провадження рівності прав для ЛГБТ» [11].

Проте, станом на 2017 рік дане питання стоїть так само гостро, як і раніше. Погляди суспільства категорично різняться, частина людей вважає необхідним узаконити одностатеві шлюби і позбавитись дискримінації сексуальних меншин, інша частина вбачає в цьому моральний розпад суспільства і неприродність.

Висновки. До питання легалізації одностатевих шлюбів потрібно підходити виважено і комплексно. Ми вважаємо, що на даний момент головною проблемою є неготовність більшості суспільства сприймати одностатеві відносини, як такі, що існують взагалі, а про шлюби й чути ніхто не хоче, посилаючись на неприродність таких відносин і руйнування моральних цінностей держави в подальшому.

Тому, першим кроком має бути поступове підготовлення громадян країни до сприйняття одностатевих відносин, шляхом ЗМІ, наукових робіт, соціологічних опитувань.

Наступним і найбільш виваженим кроком має бути підготовка сильної законодавчої бази стосовно недискримінації осіб за сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, дозволу на цивільне партнерство осіб однієї статі, а в подальшому і легалізації такого шлюбу.

Тому, можна дійти висновку, що наразі, наша держава не готова легалізувати одностатеві шлюби.

Література

1. Дацюк О. «Райдужні» перспективи: ситуація з правами ЛГБТ у світі [Електронний ресурс] / Ольга Дацюк // *Hromadske*. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/prava-lhbt-u-sviti>.
2. Локтев Д. Одностатеві шлюби у Франції: за та проти [Електронний ресурс] / Денис Локтев. — 2013. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.dw.com/ru/%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8B%D0%B5-%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%B8-%D0%B2%D0%BE-%D1%84%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2/a-16594273>.
3. Сімончук О. Які права людини недоступні ЛГБТ в Україні? [Електронний ресурс] / Олексій Сімончук // *Національний ЛГБТ-Портал України* — Режим доступу до ресурсу: https://www.lgbt.org.ua/materials/show_3553/.
4. Коренева А. М. Легалізація одностатевого партнерства в контексті соціальної політики: дис. магист. соц. наук: 8.13010201 / Коренева Анна Миколаївна — Київ, 2016. — 129 с.
5. У Німеччині зареєстрували перший в країні шлюб двох чоловіків [Електронний ресурс] / ТСН. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://tsn.ua/svit/u-nimechchini-zareyestruvali-pershiy-v-krayini-odnostateviy-shlyub-dvoh-cholovikiv-1001860.html>.
6. Маймулахін А. Правове становище гомосексуалів / А. Маймулахін, О. Зінченко, А. Кравчук. — Київ: Антопол, 2007. — 29 с. — (Українські гомосексуали і суспільство: взаємне проникнення).
7. Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс] / Верховна Рада України — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14?info=1>.
8. Експерт: В Україні можливі одностатеві шлюби [Електронний ресурс] / *Korrespondent.net*. — 2009. — Режим доступу до ресурсу: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/1031565-ekspert-v-ukrayini-mozhlivi-odnostatevi-shlyubi>.
9. Закон України «Про внесення зміни до Кодексу законів про працю України щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу» від 12.10.2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/785-19>.
10. Уряд Яценюка планує легалізувати одностатеві шлюби (документ) [Електронний ресурс] / *Українські новини*. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://ukranews.com/ua/news/415198-uryad-yacenyuka-planuye-legalizuvaty-odnostatevi-shlyuby>.
11. Кузьменко Л. Коли в Україні буде прийняте цивільне партнерство? [Електронний ресурс] / Ліза Кузьменко // *Громадське радіо*. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://hromadskeradio.org/programs/prava-lyudyny/koly-v-ukrayini-bude-prynyate-odnostateve-partnerstvo>.